

חולין סא

משה שווערד

1. ערוך השולחן יורה דעה סימן פב

סעיף א

כבר נתבאר בסי' ע"ט שהאוכל עוף טמא עובר בעשה ולא תעשה דכתיב בפ' ראה כל עוף טהור תאכלו ודרשו בספרי זו מצות עשה כלומר דודאי אין הכוונה שבאכילת עוף טהור תהיה מצוה אלא הכוונה עוף טהור ולא עוף טמא ולא הבא מכלל עשה והלאו מפורש בשמיני ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו וגו' ודע דבש"ס נמצא כל עוף טהור תאכלו לרבות את המשולחת [קידושין נ"ז א] כלומר דצפור של טהרות מצורע הנשלחת ע"פ השדה מותרת באכילה וא"כ מנלן דעל טמאה עובר גם בעשה ובאמת דרשא דזו מצות עשה לא נמצא בש"ס כלל וגם בספרי שלפנינו לא נמצא אך הרמב"ם והסמ"ג כתבו כן וצ"ע [ונ"ל דטעמם דלרבא שם דאמר לא אמרה תורה שלא לתקלה שוב א"צ קרא למשולחת וכ"מ קצת שלהי חולין ע"ש דו"ק].

סעיף ב

סימני עופות טמאים לא נתפרשו בתורה אלא מנה מינין טמאין בלבד ושאר מיני העוף מותרים [רמב"ם פ"א] והמינין האסורין הם כ"ד שבפרשה שמיני ונשנו בפרשה ראה ואלו הן נשר פרס ועזניה דאה ובמשנה תורה נקראת ראה ואיה ומינו דאיה שכן כתיב ואת האיה למינה ובמשנה תורה נקראת גם דיה שכן כתיב שם ואת האיה והדיה למינה ואחת היא אלא שיש שקוראין אותה איה ויש שקורין אותה דיה [ס"ג ב] עורב ומינו דעורב שכן כתיב את כל עורב למינו בת היענה תחמס ושהף וגו' ומינו שכן כתיב ואת הנץ למינהו כוס שלך וינשוף תנשמת קאת ורחם חסידה ואנפה ומינה שכן כתיב והאנפה למינה ודוכיפת ועטלף סך הכל עשרים מפורשים וארבעה דלמינם והם ארבעה ועשרים ולמה בבהמות פרטה תורה הטהורים ובעופות הטמאים מפני שבהמות טמאות מרובות על טהורות ובעופות טהורים מרובים דעופות טהורים אין להם מספר [גמ' שם] ולעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה ואין לומר דלפ"ז כשנמצא עוף ואין ידוע לנו אם הוא טמא או טהור ניזיל בתר רובא ונטהרנו דבאמת בכל אחד מהטמאים יש מינים למאות [תוס' שכן אמרו חז"ל [שם] מאה עופות טמאים יש במזרח וכולן מין איה הם ועוד כיון שיש להם סימנים אין לסמוך ארובא:

סעיף ג

ואלו הן ד' סימני טמאה שבטמאים וד' סימני טהרה שבטהורין אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף ואינו דורס ולהיפך כשאין אצבע יתירה ואין לו זפק וקורקבנו אינו נקלף ודורס הם סימני טמאה ומהו אצבע יתירה פירש"י [נ"ט א ד"ה אצבע] [1] זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות וי"א שא"א לומר כן שהרי גם בנשר יש אצבע זו ובגמ' אמרו דלנשר יש כל סימני טמאה [2] ולכן פירשו דאחד מהאצבעות שלפניו גדולה מחברותיה ובנשר האצבעות שוין [ר"ן בשם תוס' [1A] ולפירש"י צ"ל דזה שאנו קורין נשר טעות הוא ואינו נשר ואחר הוא [תוס' ס"ג א ד"ה נץ] [1B] או אפשר לומר דלכן דקדק רש"י לומר אצבע הגבוה שאחורי האצבעות כלומר שהוא גבוה משארי אצבעות ובנשר אינו גבוה אלא שוה לכולם [נ"ל]:

2. תוספות מסכת חולין דף סא עמוד א

כל עוף הדורס טמא - וא"ת והיכי קים להו לרבנן הך מילתא וכי קניגי או בליסטרי היו שבדקו כל העופות טהורים ואין שום עוף טהור דורס הא אמר לקמן (דף סג): דלעופות טהורים אין מספר ואי הלכה למשה מסיני הוא א"כ ל"ל דכתב רחמנא פרס ועזניה תרויהו לא לכתוב אותו שדורס דממה נפשך חד מינייהו דורס שאין בכל אחד אלא חד סימן של טהרה ואותו שבזה אינו בזה כדמוכח בגמרא וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס אבל בשסועה לא שייך למימר הכי דאין זה מין בפני עצמו אלא וולד בהמה כדאיתא בהמפלת (גדה דף כד.).

3. בענין: אין למדין דבר מן קודם מתן תורה עיין מהר"ץ חיות מסכת חולין דף סא עמוד א

4. תוספות מסכת חולין דף סא עמוד א

הדורס - [1] פי' בקונטרס שאוחז בצפורניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל וקשה לר"ת דהא אפילו תרנגולת עושה כן [2] ומפרש ר"ת דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לה עד שתמות כי ההיא דפרק אלו עוברין (פסחים מט:): המשיא את בתו לע"ה כאילו כופתה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שתמות אף ע"ה מכה ובוועל ואינו ממתין עד שתתפייס וכן בסוף פ"ק דב"ק (דף טז:): ארי בר"ה דרס ואכל פטור פירוש מחיים דהיינו אורחיה והוי שן טרף ואכל חייב פירוש לאחר מיתה דלאו היינו אורחיה והוי ליה קרן ופריך והא כתיב ארי טורף בדי גורותיו ומשני בשביל גורותיו שהן קטנים דרכו להמית ומחנק ללבאותיו בשביל לבאותיו.

5. דף על הדף חולין דף סא עמוד א

בגמ': מה נשר מיוחד שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קורקבנו נקלף ודורס ואוכל טמא כו'. ברלב"ג על התורה (פ' שמיני) מבאר סיבת סימנים אלו שהתורה אסרה אותן שיש להם אותם. שאם הוא דורס ואוכל, אז אין ראוי לעוף טורף זה למאכל לעם בני ישראל, ואם אין לו זפק אז אין לו עיכול טוב, ועוף כשר שהוא מחומר דק יותר צריך להטיב עיכולו ויש לו זפק, וכן קורקבנו של עוף טהור נקלף שהוא שומר היטב על מערכת העיכול, משא"כ בעוף טמא שאינו נקלף הוא לאחדים עם המעים. ואצבע יתירה שיש לעוף טהור היא כדי שיוכל ללקט בו זרעונים, כיון שאינו טורף ואוכל.

מבואר כאן שלהנשר יש כל ד' סימנים ששייכים בעופות טמאים. באמרי אמת (פ' יתרו תרצ"א) כתב על הפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים: נשר יש לו כל ארבעת הסימנים של עוף טמא, שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קורקבנו נקלף ודורס ואוכל, ואשא אתכם על כנפי נשרים, היינו שהשי"ת העלה את בני ישראל יותר גבוה מכל הטומאה כו' עכד"ק.

6. רש"י מסכת חולין דף סא עמוד א

נשר - הוזכר בטמאים ודין בנין אב הימנו דמה נשר מיוחד דאין לו אחד מכל הסימנים הללו וטמא אף כל שאין לו אחד מכל הסימנים הללו מין נשר הוא וטמא אבל עוף שיש בו אחד מכל אלו טהור וכל שכן שנים או שלשה או כולם חוץ מעופות המפורשים בפרשה שגזירת הכתוב הוא שאע"פ שיש בהן סימן טהרה כדאמר לקמן טמאים והאי אף לא מרבי אלא מין נשר דאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד האמורין כאן וכדנתיא לקמן /חולין/ (דף סג) לפיכך מנה הכתוב בטמאים ובהנך כ"ד אמרין דאית בהו בכולהו סימני טהרה חוץ מן הנשר.

7. תוספות מסכת חולין דף סא עמוד א

מה נשר מיוחד כו' אף כל כיוצא בו טמא - פירש רש"י דהאי אף כל לא מרבינן אלא מין נשר שאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד האמורין בתורה כדקתני לקמן (סג:) לפיכך מנה הכתוב בטמאים והנך כ"ד האמורין דאיכא בכולהו סימן טהרה חוץ מן הנשר ואין זה ראייה דדילמא ה"ק לפיכך מנה הכתוב בטמאים משום דעל ידי כ"ד אלו וסימניהון נוכל להכיר כל הטמא שבעולם אבל אם היה בא למנות בטהורים היה צריך למנות יותר וכן כי קאמר ולעופות אין מספר ופריך עופות טמאין כ"ד נינהו אלא לעופות טהורין אין מספר התם בעי למימר אין מספר שנוכל להכיר על ידיהם כל האחרים ומשני דאין מספר לטהורים קאמר ושפיר קא מרבה הכא אפילו שאר מינין שאינן מין נשר.

8. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף סא עמוד א

מה נשר מיוחד אף כל כיוצא בו. פ"ה דהאי אף כל לא מרבה אלא מין הנשר שאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד האמורים כדנתיא לפיכך מנה הכתוב בטמאים ובהנך כ"ד אמרין דאיכא בכולהו סימן טהרה חוץ מן הנשר, ואין זה ראייה דדילמא הכי קאמר לפיכך מנה הכתוב בטמאים משום דעל אלו כ"ד וסימניהם נוכל להכיר כל הטמאים שבעולם אבל אם היה בא למנות טהורים היה צריך למנות יותר.

9. רש"י מסכת חולין דף סא עמוד א

פירושן - לא נתפרשו הסימנים ממש בתורה אלא מדמנה תורין בטהורין והני איתנהו בהו ומנה נשר בטמאין ובארבעה סימנים הללו הן חלוקין ש"מ הן הן סימני טהרה.

10. רמב"ם הלכות אישות פרק א הלכה ב

וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם, ובאחד משלשה דברים האשה נקנית, בכסף או בשטר או בביאה, בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים, וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום, ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת. השגת הראב"ד: בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים. א"א זה שבוש ופרוש משובש הטעהו.

11. מגיד משנה הלכות אישות פרק א

[ב] ובאחד משלשה דברים וכו'. משנה (קידושין ב') האשה נקנית בכסף ובשטר ובביאה. ומ"ש רבינו שהכסף הוא מדברי סופרים הוא מן השרש השני שהנתי הרב בספר המצות שאין הדברים הנדרשים בגזירה שוה או באחת מי"ג מדות נקראים דבר תורה אלא דברי סופרים א"כ יאמרו בהם בביאור שהם מן התורה והוא ז"ל סובר כמו שפירשו קצת המפרשים דבשטר אמרו שהוא מן התורה ולא בכסף. וכבר השיב הוא ז"ל כן למי ששאל ממנו מה טעם אמר שהכסף מדברי סופרים והרמב"ן ז"ל האריך להשיב עליו על זה בספר ההשגות שחיבר על ספר המצות והרבה בזה דברים. ודע שאף לדברי רבינו אע"פ שהכסף מדברי סופרים הרי הוא גומר בה לכל דבר כמו השטר והביאה ובביאור כתב כאן שכיון שנקנית האשה באחד משלשה דברים אלו נעשית מקודשת והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין וכן כתב פ"ה מהלכות תרומות ומעשרות שארוסה בת ישראל דבר תורה אוכלת בתרומה ולא חילק בין נתארסה בכסף לנתארסה בשטר וכן מתבאר בדבריו בהרבה מקומות שאין קידושי אחר תופסין בה אחר הכסף ואפילו קדשה בשטר. והטעם לכל זה שאע"פ שהוא סובר שהכסף מדברי סופרים אינו מתקנת חכמים אלא מכלל תורה שבעל פה והוא דבר נאמר למשה ולא נכתב בפירוש בתורה אלא שנאמר בגזירה שוה ולזה נקרא דברי סופרים לדעתו ז"ל. וכבר כתב הוא שאף הדברים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני נקראים דברי סופרים +בפ"ב מה' טומאת מת כתב רבינו בהדיא שהל"מ לא מיקרי ד"ס וצ"ע+ ומ"מ דינן ממש כדין תורה לגמרי וזה נראה לי מבואר מדבריו:

בענין: אין למדין דבר מן קודם מתן תורה

משה שווערד

1. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף סא עמוד א

תד"ה כל עוף הדורס טמא כו' ואי הלכה מסיני א"כ ל"ל דכ' פרס ועזניה. נ"ב עיין סוכה כח ע"א אמרינן הלכתא וקרא סמכתא בעלמא. ועי' יד מלאכי ס' תקמ"ו כמו דאמרי' בעלמא מדרבנן ואסמכתא בעלמא ה"נ אמרינן מדאורי' וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש אלא שלא הביא ראיה לדבריו. ואולם מש"ס דסוכה יש ראיה ברורה דאף בהל"מ טרחה הש"ס להביא ראיה ממקרא. ומ"ש התוס' דנח בדק את כולם ומצא שאין טהור דורס הנה לפי מה שביארתי בספרי לתרץ קו' הגאון מהר"י ברלין ז"ל בפ' לשאלות פ' ויחי דלפי הכלל שנתנו בירושלמי פ"ג דמועד קטן דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה איך ילפינו (יבמות מד ע"א) מן מה דכתיב באברהם מקץ עשר שנה לשבת אברהם דשהה עשר שנים ולא ילדה חייב לגרשה הרי אין למדין מן קודם מתן תורה והניח בצ"ע וכבר קדמו בקו' זו הגאון בעל יפה תואר פ' ויחי בקו' דומה לזה מהך דלמדו (תענית ח) מיוסף דאסור לשמש בשני רעבון והתירוץ בזה דענין שנברר בנסיון כמו בהך דעשר שנה שא"י להוליד בכה"ג אינו בכלל למוד וכן מדות והנהגות טובות יכולין ללמוד אף מן קודם מתן תורה. וא"כ אם בדק נח כל העופות הטהורות ומצאן דאינם דורסים א"כ נתברר לו טבעם של העופות. ובכה"ג שפיר ילפינו מן קודם מתן תורה והדר יוקשה פרס ועזניה ל"ל דהרי בכה"ג שפיר ילפינו מנח וקרא אך למותר. וראיתי להרב בעל יד המלך ריש הל' מא"ס דהקש' דאם היה להם קבלה מנח א"כ מאי מקש' הש"ס וכי משה קניגו ובליסטרי היה הרי הוה להם קבלה ובאמת לפי מש"כ לעיל דעיקר קו' הגמרא וכי קניגו ובליסטרי היה ומנח ידע כל הטמאים אשר אין להם רק סימן אחד של טהרה לחוד א"כ כל הטהורות בדק נח בשעת הקרבה אבל לא הטמאות ובאמת התוס' התעוררו בעצמם כאן על הך דהסוטה ות' לנכון דאינה אלא ולד בהמה והרבה יש לי להאריך:

2. מהר"ץ חיות מסכת יבמות דף ד עמוד ב

גמרא ממילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור. נ"ב וקשה הרי כאן רצה הש"ס ללמוד דזולת קרא דעליה ה"א דעשה דיבום דוחה ל"ת דאחות אשה ויבום הוא עשה דקודם הדיבור דהרי הנהיג בה יהודה קודם מתן תורה ושוב נוכל ללמוד מ"ע דיבום ממ"ע דמילה ותמיד שדוחין ל"ת דצריכין קרא דעליה ומצינו ילקוט סוף משלי על קרא רבות בנות עשו חיל וגו' אר"י ב"ר סימון אברהם נצטווה על המילה וכו' יעקב על גיד הנשה יהודה על היבום ע"ש ובספרי תורת נביאים הוכחתי מסוגית הש"ס כאן דגירסת המדרש רבה פ' וישב פ' פ"ה ובויקרא רבה פ' ב' נכונה יותר דשם נאמר דיהודה התחיל במצות יבום היינו מצד עצמו הנהיג כן ולא נצטווה ע"ז ושוב לא הוי יבום מ"ע דקודם הדיבור וכן הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"א דמונה והולך ספר הקבלה מאדם הראשון ואילך אינו מביא הך דיהודה על היבום וע"כ למד מסוגית הש"ס דכאן וז"ב ועי' חידושי ריטב"א כאן שכתב ג"כ בזה"ל אע"ג דחזינו ליהודה ואבות שהיו נוהגין ביבום לאו מתורת חיוב אלא כדרך שקיים אברהם עירובי תבשילין ע"ש אולם מ"ש הריטב"א בשם רש"י כאן דפ' בהדיא דיבום אינה לפני הדיבור ליתא ברש"י שלפינו [ועמ"ש הרמב"ן על התורה שם בפרשה]: שם ומכלהו נמי שכן ישנן לפני הדיבור. נ"ב לפי מה דחשוב כאן בש"ס פסח עשה דקודם הדיבור אע"ג דנצטוו ע"י משה רבינו בזה מ"מ היה קודם מתן תורה. א"כ איך ילפינו מכבוד אב ואם דדחי ל"ת דשבת אלוהי הקרא והרי אמרי' בש"ס (סנהדרין נז ע"ב) שבת ודינים וכבוד אב ואם נצטוו במרה וא"כ גם עשה דכבוד עשה דקודם הדיבור. וי"ל כיון דגם שבת נצטוו במרה ושניהם קודם הדיבור הם ויכולין ללמוד מזה דהיכי דשניהם אחר הדיבור דאמרינן עשה דחי ל"ת. והטעם דלא ילפינו מתמיד פסח ומילה אע"ג דשניהם קודם הדיבור דשבת במרה נאמר. י"ל משום דהעיקר תלוי באיזה מצוה שקדמה ל"ת בזמן והל"ת באה בגבול העשה. בכה"ג אין הל"ת הבאה אחרי העשה אלים לדחות המצוה אשר נהוגה כבר. וא"כ דוקא מ"ע דכבוד אב ואם ושבת דשניהם במרה נצטוו הוו כשניהם לאחר הדיבור דנאמרו בסיני יחד. משא"כ תמיד פסח ומילה דמצות אלו נאמרו קודם שנצטוו במרה על שבת. והל"ת דשבת באה בגבול מצות אלו ולמ"ע אלו משפט הקדימה ועפ"ז לא קשה קו' השאגת אריה סימן צ"ו דלמה לא ידחה מ"ע דאכילת פסח ל"ת דגיד הנשה הרי שניהם קודם הדיבור אבל לפי הנ"ל כיון דל"ת דגיד הנשה קדים שוב עשה דאכילת פסח הבאה אח"כ לא אלים לדחות ל"ת דג' שקדם לנו מזמנים הרבה [אך לפ"ז קשה מ"ש לקמן ו' א' אלא סד"א ייתי מבנין בהמ"ק כו' נגמר מהכא דלא דחי. ולקמן ז' א' אבל מיתת ב"ד דחי שבת דאתי עשה ודחי ל"ת דהדר אמר כו' ודו"ק] ובספרי תורת נביאים מאמר דברי קבלה הארכתי בזה ועי' תוס' (קידושין לח ריש ע"א) ד"ה דאקרום עומר דהביאו בשם הירושלמי דעשה דקודם הדיבור לא דחי ל"ת וכאן אמרינן להיפך דעשה דקודם הדיבור חמור ודחי אף ל"ת שבכרת ולא ילפינו מיניה למקום אחר וכבר התעוררו בקושי' זו הרב מהר"ט חי' קידושין והרב בעל פ"י והניחו בצ"ע:

3. מהר"ץ חיות מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

גמ' עשר מצות ואלו הן ז' מצות ב"נ הוסיפו דינים ושבת וכבוד אב ואם. נ"ב מכאן ראיה לשיטת דכבוד אב ואם אינו רק מצוה אחת דאם כדעת הסמ"ג והרמב"ן מובא במשנה למלך דרך מצותיך סוף ח"א דשתי מצות הוא א"כ אחד עשר מצות המה ולמה אמרו עשר מצות נצטוו במרה. ומה שהצריכו להצטוות עוד הפעם על מצות בני נח מה שכבר נצטווה אדם ונח מכאן ראיה לשיטת הרמב"ם פ' המשנה ס"פ גיד הנשה על משנת נוהג בטהורה שכ' כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושים רק במצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפינו כמו שאין אנו אוכלין אבר מ"ה אינו מפני שהקב"ה אסרו לנח אלא שמשנה צוה עלינו אבר מ"ה במה שצוה בסיני ע"ש וא"כ אילולא שנצטוו במרה ע"י משה רבינו על ז' מצות ב"נ לא היה עליהם לחוב ומפ"ז הוצרכו להצטוות מחדש ומיושב קושית התוס' כאן דהרי איכא מילה וג"ה שנצטוו האבות. אבל לפי הנ"ל ניחא דמצות אלו ג"כ אינם עלינו לחוב רק במה שנצטוו עוד הפעם בסיני אבל קודם לזה לא ובמרה לא נצטוו עדיין על המילה וג"ה רק עשר מצות אלו בלבד. ומפ"ז לא חשיב להו כאן וכבר אמרו כלל גדול ע"ז בירושלמי פ"ג דמועד קטן דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה. וראיתי בשו"ת רשב"ש סימן תקמ"ג שכתב דמפ"ז הוצרכו להצטוות עוד הפעם על שבע מצות ב"נ משום דקי"ל לקמן נ"ט ע"א דמצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח וא"כ אם לא נצטוו עוד הפעם לא היה לחוב רק לישראל בלבד ומפ"ז הוכרחו להצטוות עוד הפעם דמקרי נאמרה ונשנית ע"ש וכיוצא בזה כתבו התוס' (חולין כ"ג ע"א) ד"ה תמות ואע"ג דכל

תורת משה לישראל נאמרה ולא לעכו"ם (ועיין שו"ת ח"צ סימן כ"ו) ואיך אפשר דעיקר הצווי לא תבא רק עבור עכו"ם י"ל דכמו בקרבנות יש נ"מ גם אלינו דאסור לקבל מהם קרבנות מחוסר אבר כן יש נ"מ בשאר מצות ב"נ ג"כ לישראל דאם ב"נ אסורים במצות אלו שוב אסור להכשילם בזה משום לאו דלפני עור לא תתן מכשול:

4. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף קלה עמוד א

גמ' דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. נ"ב עי' שו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י בתשובותיו להגאון מהר"י ברלין. ועי' שאילתות פ' לך סי' ט'. ודע הא דכ' הרמב"ם פ"א מהל' אבל ה"א דשבעה דאבילות אינו רק תקנת משה. והא דמצינו בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. אע"ג דעיקר דבריו הוא מן ירושלמי פ"ק דמו"ק. אכן שם בירושלמי נאמר הלשון אין למדין דבר קודם מתן תורה. אבל הלשון ניתנה תורה ונתחדשה הלכה הוציא מכאן:

5. מהר"ץ חיות מסכת תענית דף כח עמוד א

גמ' הללו ד"ת ופירש"י דמנחה יצחק תקן. נ"ב אע"ג דקי"ל אין למדין דבר מן קודם מתן תורה עי' ירושלמי פ"ג דמו"ק ועי' (יומא כ"ח ע"ב) ואנן מאברהם אבינו נוקים ונגמר דעשיית האבות אין עלינו לחובה רק תורת משה רבינו לבד. מ"מ כאן כיון דמפורש בתורה עכ"פ חמור לענין זה שאין צריכה חיזוק: